

§ 4. Podeljenje prava za naročbo preglednika izvršuje notranje ministerstvo, ako se zvezin okraj razteza čez več dežel, drugače pa politiška deželna gosposka.

§ 5. Zvezino načelništvo je z dokazom o podeljenem mu pravu do predloga dolžno, zvezi pripadajoče zadruga naznaniti trgovinskemu sodišču, zvezi pripadajoča društva pa politiški okrajni gosposki tam, kjer imajo svoj sedež, in politiški deželni gosposki predložiti imenik vseh zvezi pripadajočih zadrug in društev. Istim gosposkam je treba nemudoma naznaniti tudi izločenje pojedinih ali vsprejetje drugih zadrug in društev.

§ 6. Pravo do naročbe preglednika more se zvezi odtegniti: 1. Ako zveza raztegne svoje delovanje na druge predmete, kakor so zaznamovani v pravilih; 2. ako zveza ne zadoščuje svoji dolžnosti pregleda ali poročevanju o njej; 3. ako se je število k zvezi pripadajočih zadrug ali društev znižalo pod 50, oziroma pod 20 v zvezi, katera obseza posamično kronovino, v kateri je v obče manj nego 50 zadrug in društev.

Odtegnjenje izreče za podeljenje pristojno mesto (§ 4), zaslišavši zvezino načelništvo. O odtegnjenju je treba uradno naznaniti gosposkam, zaznamovanim v § 5.

§ 7. Zadrugam ali društvom, ki ne pripadajo za pregled pooblašteni zvezi, naroča preglednika in sicer zadrugam trgovsko sodišče, društvom pa politiška okrajna gosposka na mesta njih sedeža.

§ 8. Pri pregledu je treba dovoliti pregledniku, da pogleda v knjige in listine in preišče blagajno, kakor tudi vrednostne papirje, dolžna pisma in blago. Ako sestaje nadzorstvo, naj bode prisotno pri pregledu.

§ 9. Preglednik je dolžan pregledno poročilo o kaki zadrugi izročiti združnemu načelništvu in trgovinskemu sodišču na mestu njih sedeža, pregledno poročilo o kakem društvu pa društvenemu načelništvu in politiški okrajni gosposki na mestu društvenega sedeža.

Ako naroči preglednika zveza, izvrši se predloga na gosposko in poročilo na združno, oziroma društveno načelništvo potom zvezinega načelništva, katero je dolžno pregledno poročilo pregledati ter izvod svojega pregledovanja priložiti.

O tem, kako naj se sestavljajo pregledna poročila, morejo se razglasiti navodila potom naredeb.

§ 10. Združno, oziroma društveno načelništvo je dolžno pri sezvanju prvega občega zbora naznaniti poročilo o pregledu kot predmet sklepanja. Na občem zboru je dolžno nadzorništvo, in če tega ni, načelništvo izreči se o rezultatu pregleda.

§ 11. Preglednik ima pravo na to, da se mu povrnejo denarni stroški in poplačajo njegova dela po meri zamujenega časa.

V slučaju, da se ne zedinijo, naj stroške za pregled pri zadrugah določi trgovinsko sodišče, pri društvih pa politiška gosposka na mestu njih sedeža, in naj jih naloži zadrugi, oziroma društvu v odškodovanje.

§ 12. Gosposke, zaznamovane v §§ 9, odstavek 1, so dolžne skrbeti, da člani načelstva zadruga ali društva

izpolnjujejo v §§ 8. in 10. obsežene določbe, in sicer s kaznijo za red od desetih do sto goldinarjev.

Te kazni za red se iztekajo v zaklad za uboge kraja, kjer ima sedež zadruga, oziroma društvo.

§ 13. Kreditna in posojilna društva (hranilnice in posojilnice), katera odgovarjajo zahtevam § 1. zakona od 1. junija 1889., drž. zak. št. 91, so izvzeta od določeb sedanjega zakona tako dolgo, dokler so podrejena pregledu dež. odbora po obsegu, ki ga zahteva ta zakon.

V dosego tega osvobojenja je deželni odbor dolžen, imenik njegovemu pregledu podrejenih hranilnic in posojilnic začetkom vsakega leta in dotične izpremembe nemudoma od slučaja do slučaja sporočiti trgovinskemu sodišču, v okrožju katerega imajo dotične blagajnice svoj sedež.

§ 14. Ta zakon izvršiti je zaukazano pravosodnemu ministru, trgovinskemu ministru in ministru notranjih zadev.

Obrtnijske raznoterosti.

Zakaj se pripravajo Amerikanci in Angleži? Nekakom jasno je postalo zakaj je nastal razpor med Zjed. državami in Anglijo tako resen glede divjih pokrajin od Orinoco reki. Amerikanski kapitalisti si hočejo prisvojiti večji del zemljišč v prepirnem kraju. L 1883. ko se še ni nihče brigal za mejo med Venecuelo in Guyano, pridobil si je zemljišča C. C. Fitzgerald od vlade Venecuele; na to so ustanovili družbo Manoa Co. s kapitalom 5 milijonov dolarjev in Fitzgerald je odpotoval na Angleško, da vse to proda. Angleži so ponudili prenizko ceno in pričel se je prepir, kateri pa je še le potem postal resen, ko se je zvedelo bogastvo se nahaja na tem zemljišču. To so baje rudokopi za zlato, iz katerih so že za 30 milijonov dol. rude dobili, dalje bogata zaloga asfalta, katera je bogatejša nego ona v Trinidad, dragoceni gozdovi itd. Zadnje spomlad so staro družbo preustrojili in se sedaj imenuje „Orinoco Comp.“. Predsednik te družbe je Crespo in je naloženih 25 milijonov dolarjev. V tej družbi so kapitalisti iz zapada in severozapada Zjed. držav.

Kmetijstvo.

Zmrzlo sadje.

Po preiskavah nemškega profesorja dr. Müllerja v Thürgau-u najmanj trpi zmrzlo sadje, ako se za to skrbi, da se počasi otaja. On je sadje jednacij vrst, jednake zrelosti in velikosti umetno ohladil, da je zmrznilo. Jeden del zmrzlega sadja je otajal v mlačni vodi, drugi del v vodi 0°, jeden del je dal v sobo 20° in jeden del v prostor, kjer je bilo 0°. Preiskava je pokazala, manj občutno sadje, ki je bilo na mrazu 7°, je ostalo nepoškodovano, naj se je že hitro ali počasi otajalo. Pri sadju, ki je za mraz bolj občutljivo in pri bolj dozorelem sadju sploh se je pokazala razlika. Če se je otajalo v gorki ali mrzli vodi je bilo poškodovano, če se je pa otajalo na gorkem ali mrzlem zraku, pa ni bilo. Še bolj občutne vrste so bile popolnoma uničene, ako so se otajale v gorki ali

mrzli vodi, samo deloma poškodovane pa, če so se otajale v gorkem ali na mrzlem zraku.

Zmrzlo sadje torej ni popolnoma zgubljeno, temveč lahko ostane nepoškodovano, ako se počasi otaja. Če je pa mraz hujši, je pa sadje popolnoma zgubljeno. Kakor hitro se opazi, da je sadje zmrznilo, naj se ogreje, da dalje ne zmrzuje. Čim več ledu se v sadju naredi, tem večja je nevarnost, da se spridi. Ogrevanje naj se počasi vrši. Če se sadje dene v vodo, naj je tudi mrzla, se vse prehitro ogreje in spridi, če tudi so nekateri drugačnega mnenja. Tudi naj se zmrzlo sadje ne prijema z gorkimi rokami, ker je zmrzlo sadje jako občutljivo proti vsakemu pritisku. Če je mogoče ogreti prostor, v katerem je sadje, je najbolje, da se ondu pusti, drugače se pa mora spraviti v drugi prostor, a tako, da se z rokami ne prijemlje. V gorkem prostoru se pokrije, da se počasi otaja.

Če je poskus pokazal, da se zmrzlo sadje več rešiti ne da, se pusti zmrzlo in polagoma porabi. Če zmrzlo sadje damo v vodo in takoj kuhamo, ima okus zdravega sadja. Če se pa poprej otaja, pa sadje dobi neki čuden okus in ni več tako dobro, če se tudi skuha. Če se pa morajo večje množine zmrzlih jabolk porabiti, je pa najbolje, če se podelajo za mošt, predno se otajajo. Zmrznjeno sadje moštu ne škoduje, ako se dene v prostor s 12 do 15° gorkote, da precej zavre.

Kmetijske raznoterosti.

Gnojenje s Tomaževo moko se posebno dobro obnese pri Lucerni. Ta rastlina dobiva dušik iz zraka in torej ne potrebuje toliko gnojenja z gnojili, ki dušik imajo. Zahteva pa gnojil s fosforovo kislino. Tako gnojilo je pa Tomaževa moka. Najbolje je, če se lucerni po zimi dobro s to moko pognoji.

Poskušanje surovega krompirja. Če se hoče vedeti, če je krompir dober, se prereže in oba kosa drug ob drugem drgneta. Pri dobrem krompirju se kosa sprijemata in naredi se nekake pene, pri slabem pa uhaja iz krompirja voda. Kar se tiče barve, je dober krompir znotraj bel ali malo rumenkast.

Poučni in zabavni del.

Vabilo k družbi sv. Mohorja.

Naši čč. gg. poverjeniki se morajo mnogo truditi, preden naberejo toliko število udov, kolikor jih je štela Mohorjeva družba v zadnjih letih in zlasti v ravno preteklem letu. Potem pa, ko dojdejo zapisovalne pole v Celovec, je mnogo dela, da blagajnik vse zneske uknjiži, vse ude pregleda ter nove zapiše v bratovske bukve in na podobice, pôle pa vredi za imenik in natisk; a kaj je še dela potem, preden tiskarna ves ogromni imenik dovrši! Da vse to dosežemo o pravem času, treba je, da novi in stari udje za goda pristopajo k družbi. Naj se to že zdaj godi; saj ne bo več dolgo, ko po družbenih pravilih nabiro končamo. Do dne 5. sušca je skrajni čas, do

katerega imajo gg. poverjeniki doposlati vpisane ude in udnino; kdor se oglasi pozneje, nima pravice do vseh knjig po jednom goldinarju, ampak mora plačati za knjige po pravilih toliko, kakor po knjigarnah, in tu veljajo knjige od jednega leta še čez 3 gl. 50 kr.

Zatorej prav lepo prosimo častite naše poverjenike, vse duhovnike in rodoljube, naj ob vsaki ugodni priliki v cerkvi kakor zunaj cerkve zopet svojo zgovorno besedo zastavijo v korist Mohorjeve družbe in njenih udov, da nas letos ne bode nikakor manj, ampak kar mogoče še več od lanskega leta. Seveda bo to marsikje že težko šlo, zakaj v nekaterih župnijah so — hvala Bogu — že na vrhuncu in ne morejo više, a z druge strani je le še dosti krajev, kjer bi se dalo še mnogo udov pridobiti, ako se ljudstvo bolje in večkrat opomni na Mohorjevo družbo ter se jim razložijo velike in mnogoverstne koristi, ki udom dohajajo iz nje. Gotovo duhovnik in vsak pošten človek z bridkostjo opazuje in ga v srce boli, ko vidi, kako neotesana je tu in tam mladina, včasih še celo starina, in koliko se nahaja pri ljudeh še res prave dušne grdobe. Kaj storiti, kako opomoči? Eden najgotovnejših pomočkov je Mohorjeva družba! Skušaj človeka zanimati za njene knjige za njih berilo, pa ga boš ali ohranil nepokvarjenega ter ga še više olikal, ali pa mu boš premenil neugodno podobo v tako, da bo zopet človeka dostojna in naposled božja. V to delovati — kdo bi ne hotel, kdor ima srce na pravem mestu: duhovnik za svojo izročeno mu čedo, predstojnik za svoje podložnike, oče in mati za svoje otroke, gospodar za svoje domače ljudi!

Knjige izidejo iste, kakor so napovedane v „Glasniku družbe sv. Mohorja“ v letošnjem Koledarju. Večinoma so tudi že v stavku in deloma v tisku dovršene, le na „Zgodbah sv. pisma“ delujeta najbolj njih marljivi g. pisatelj in potem tiskarna, družbinega koledarja za l. 1897. pa se bomo kmalu lotili. Za zadnjo to knjigo prosimo gg. pisatelje še prav mnogih dušnih prispevkov.

Molitvenik „Marija Devica, majnikova Kraljica“ se dobi vezan v platno z rudečo obrezo po 40 kr., v usnje z zlato obrezo po 60 kr. doplačila.

Bog nam blagoslovi v novem letu Mohorjevo družbo tako, da bo Slovincem v časno in večno srečo, pa v veliko čast pred svetom! Torej ne nazaj — ampak le naprej!

V Celovcu, dné 16. prosinca 1896. leta.

Odbor.

Varšavski spomini iz 1830. leta.

(Ruski spisal N. P. Makarov.)

VI.

(Dalje.)

4. Drugi korenjak.

Služil je v Varšavi v nekem konjiškem polku častnik, ki je bil tudi pravi korenjak, a ni bil tako znan